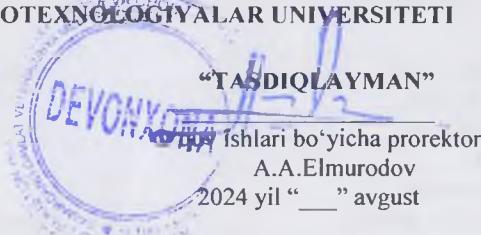

198

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSİYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGİYALAR UNIVERSITETI

ENZIMOLOGIYA ASOSLARI
FANI BO'YICHA
SILLABUS
magistratura mutaxassisliklari uchun

Bilim sohasi: 800000-Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya

Ta'lim sohasi: 840000 – Veterinariya

Mutaxassisliklar: 70840303-Hayvonlar fiziologiyasi va biokimyosi

Samarqand – 2024

Eltinov

Modul / FAN SILLABUSI
Magistratura bo‘limi
 70840303-Hayvonlar fiziologiyasi va biokimyosi

Fan nomi:	Enzimologiya asoslari
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	EA1206
Yil:	1
Semestr:	2
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	180
Ma’ruza	40
Amaliy mashg‘ulotlar	20
Laboratoriya mashg‘ulotlari	30
Seminar	—
Mustaqil ta’lim	90
Kredit miqdori:	6
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek

Fan maqsadi (FM)

FM1	Magistrlarda veterinariya sohasida ilmiy tadqiqotlarni olib borish tartibi, ilmiy mavzuni tanlash va uning ahamiyati, ilmiy tadqiqot metodlari, eksperimental tadqiqotlar o’tkazish tartibi va qoidalari, olingan natijalarni rasmiylashtirish va tahlil qilish, statistik biometrik ishlov berish, maqlolalar yozish tartibi, magistrlik dissertasiyasini yozish tartibi va nizomlarini bilish kabi bilimlarni shakllantirishdan iborat.
------------	---

Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar

1.	Hayvonlar biokimyosi
2.	Hayvonlarni oziqlantirish
4.	Hayvonlar fiziologiyasi
5.	Hayvonlar patofiziologiyasi
6.	Ichki yuqumsiz kasalliklar
7.	Klinik diagnostika va rentgenologiya

Ta’lim natijalari (TN)

	Bilimlar jihatidan:
TN1	Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga fermentlarning funksional faoliyat qonuniyatlarini mohiyatini o'rganish bilan birga, molekulalar va makromolekulalarning o'zaro ta'siridan tortib, biologik spetsifiklikning hujayra va organizm darajasidagi murakkabroq (antigen-antitelo) tizimlari xususiyatlarini va mexanizmlarini ochishdan va ular asosida yangi texnologik jarayonlar yaratishdan iborat.
TN2	"Enzimologiya asoslari" fani kimyoviy enzimologiya, biokimyo, kimyoviy texnologiyalar hamda muxandislik – iqtisodiyot kabi qator fanlar yutuqlari asosida shakllangan zamonaviy yo'nalishlardan biridir;
TN3	"Enzimologiya asoslari" fermentlarni ajratib olish ; ularni immobillash fermentlar yordamida yangi mahsulot tayyorlash (olish); ilgaridan ma'lum bo'lgan preparatlarni sifatini va xususiyatlarini takomillashtirish ; mahsulotlarni texnik – iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilash kabi muommolarni echimini topish bilan shug'ullanadi;
TN4	Fanning vazifasi - Talabalarga hujayralar ichida lokalizatsiyalangan yoki biologik sistemalardan ajratib olingan fermentlarni katalitik faolligidan foydalanib, ferment va ferment tutuvchi hujayralarni har xil manbalardan ajratish;
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	Ferment-substrat ta'sirlashuvi asosiy qonuniyatlarini bilish, fermentlarni ishlab chiqarishda qo'llashning molekulyar asosini ochishga yordam berish;
TN6	fermentlar muhandisligini o'qitishda kompyuterda o'rganiladigan dasturlar audio-video texnikasidan foydalanadi;
TN7	Natijada olingan bilim va ko'nikmalarni amaliyotda qo'llay olishdan iboratdir;
TN8	Magistrlik dissertatsiya ishini bajarish va tayyorlashni bajara oladi.

Fan mazmuni

Mashg'ulotlar shakli: ma'ruba (M)

M1	Kirish.
M2	Fermentlarni o'rganish uslublari, ularning tuzilishi, xossalari.
M3	Fermentlarning kimyoviy tuzilishi.
M4	Fermentlarning faol va allosterik markazlari. Izofermentlar.
M5	Kataliz. Fermentativ reaksiyalar kinetikasi.
M6	Fermentlarning asosiy xossalari.
M7	Fermentlarning to'qima va hujayralardagi lokalizasiysi.
M8	Fermentlarning nomenklaturasi va ularning qisqacha tasniflanishi.
M9	Transferazalar va gidrolazalar.
M10	Liazalar, izomerazalar va Ligaza (sintetazalar).

M11	Fermentlarning qo'llanilishi. Amaliy enzimologiya. Immobilangan fermentlar.
M12	Modifikatsiyalangan va rekombinatsiyalashda fermentlar.
M13	Oziq-ovqat sanoati mahsulotlari ishlab chiqarishda qo'llaniladigan fermentlarni olish va ularning qisqacha tavsifi.
M14	Ferment va fermentativ preparatlarini olishda xomashyolarga ishlov berish texnologiyasi.
M15	Fermentlarni va ferment preparatlarini oziq-ovqat sanoatida qo'llanilishi .
M16	Non mahsulotlari va vino tayyorlashda ferment preparatlarining qo'llanilishi.
M17	Fermentli aralashmalar va ferment preparatlarining chorvachilik va veterinariya meditsinasida qo'llanilishi.
M18	Fermentlardan veterinariya meditsinasida foydalanish.
M19	Fermentlardan veterinariya meditsinasida foydalanish.
M20	Enzimodiagnostika(Enzimatotaxishlash). Enzimoterapiya. Veterinariya va tibbiyotda immobilangan fermentlardan foydalanish.

Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)

A1	Amaliy mashg'ulot darsdarida texnika va yong'in xavfsizligi, sanitariya-gigienaga tartib-qoidalariiga rioya qilishsha oid ko'rsatmalar bilan tanishish.
A2	Fermentlarning kimyoiv tuzilishiga oid reaksiyalar. Ularning oddiy va murakkab oqsil tabiatligiga, kofermentlarga xos reaksiyalar.
A3	Kataliz va katalizatorlar. Nobiologik va biologik (fermentlar) katalizatorlar. Ularning o'xshashlik va farqli jihatlari.
A4	Fermentlarning xossalari. Ularning termolyabilligi
A5	Fermentativ reaksiya tezligiga xaroratning ta'siri.
A6	Fermentativ reaksiya tezligiga pH ning ta'siri
A7	Fermentlarning maxsusligi. Nisbiy, mutloq(absolut) va guruh(stereo) maxsusliklar.
A8	Fermentativ reaksiyalar tezligiga ferment konsentratsiyasining ta'siri.
A9	Fermentativ reaksiyalar tezligiga substrat konsentratsiyasining ta'siri.
A10	Fermentativ reaksiyalar tezligiga faollovchi(aktivator)lar ingibitorlarning ta'siri.

Mashg'ulotlar shakli: Laboratoriya mashg'ulotlar (L)

L1	Laboratoriya asbob-uskunalari bilan tanishish va ulardan foydalanish ko'nikmalarini egallash.
L2	Laboratoriya ishlari uchun kerakli bo'lgan har hil kontsentratsiyali eritmalar: foyz, molar, normal, bufer eritmalar tayyorlash ko'nikmalarini egallash.
L3	Geksokinaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.

Fan o'qituvchisi haqida ma'lumot

Mualliflar:	D.Ibragimov – SamDVMCHBU, “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasining dotsenti v.b. D.E.Eshimov – SamDVMCHBU, “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasining dotsenti. R.F.Ro'ziqurov – SamDVMCHBU, “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasining professori v.b.
E-mail:	soatmumin@gmail.com
Tashkilot:	Samarqand davlat veterinariya meditsinasи, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetи “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasи
Taqrizchilar:	A. Baykulov – Sam DTU “Farmatsevtika va toksikologik kimyo” kafedrasи mudiri dotsenti b.f.n I. M.Kuziyev – SamDUning “Odam va hayvonlar fiziologiyasi” kafedrasи mudiri, b.f.n. PhD dotsent

Mazkur Sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashning 2024 yil 29-avgustdagи 1-sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus “Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya” kafedrasining 2024 yil ___ avgustdagи ___ sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

R. Ro'ziqurov

Magistratura bo'limi boshlig'i

K.O'roqov

Kafedra mudiri

D.Eshimov

Tuzuvchilar

D.Ibragimov

D.Eshimov

R.F.Ro'ziqurov

- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirisida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konseptini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa meşyoriy xujjalarni o'zlashtirgan bo'lsa.
- v) 3 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quydagi larda javob berishi lozim:
 - fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
 - fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilsa;
 - bayon qilish ravon bo'lmasa;
 - fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
 - fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
- g) quydagi hollarda talabaning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baxo bilan baholanishi mumkin:
 - fan bo'yicha mashg'ubotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
 - fan bo'yicha mashg'ubotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
 - fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
 - fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
 - fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
 - fanni bilmasa.

L.4	Glikogenfosforilaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.5	Glyukozafosfatizomeraza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.6	Aldolaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.7	Triozofosfatizomeraza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.8	D-glitseraldegid-3fosfatdehidrogenaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.9	Fosfogelitserokinaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L.10	Qon katalazasiga va peroksidazasiga oid sifat reaksiysi.
L.11	Mushak tarkibidagi katalazaga xos reaksiya. Pepsin fermentini qoramol(cho'chqa) me'dasidan oshqozon osti bezidan lipazali ajratib olish.
L.12	Saxaraza fermenti preparatini achitqidan ajratib olish va faolligini aniqlash.
L.13	Fermentlarga xos sifat reaksiyaları. Pepsinning fibringga ta'siri.
L.14	Ureaza fermentini faolligini sinab ko'rish.
L.15	Kartoshka shirasi tarkibidagi tironazani aniqlash.

Mustaqil ta'lim (MT)

1.	Faol mikroorganizmlar shtammlarini olish usullari.	2
2.	Amilaza va glyukoizomeraza fermentining oziq – ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ahamiyati.	2
3.	Mikroorganizmlarning oziq – ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ahamiyati.	2
4.	Hayvonlar fermentlari.	2
5.	Mikroorganizmlar fermentlarining umumiyl xususiyatlari.	2
6.	Mikroorganizmlarning fermentativ lizisi.	2
7.	Hayvonlar xom – ashyosi tarkibini fermentlar yordamida gidrolizlash.	2
8.	Fermentli preparatlar	4
9.	Qishloq xo'jaligidagi ishlatiladigan fermentli oziqa preparatlari.	4
10.	Fermentlarni immobilizatsiya qilishning fizik usullari.	4
11.	Fermentlarni immobilizatsiya qilishning kimyoviy usullari	4
12.	Ferment produsentlarini suyuq oziqa muhitlarida o'stirish.	4
13.	Amilaza va proteaza fermentlarining ishlatilish sohalari.	4
14.	Glyukoza ishlab chiqarishda glukaizomeraza fermentidan foydalanish.	4
15.	Mikrob fermentlaridan tibbiyotda foydalanish.	4
16.	L, D-mentol olish va ularni ahamiyati.	4
17.	Turli xil biologik muhitlarda fermentativ reaksiyaning o'tish	4
18.	Immobilizatsiyalangan proteolitik fermentlar olish	4
19.	Pepsin olish va uning fiz- kimyoviy xususiyatlarini o'rganish.	4
20.	Immobilizatsiyalangan papain olish texnologik jarayoni.	4

21.	Oqsil gidrolizatları olishda proteolitik fermentlarning ahamiyati.	4
22.	Biologik faol moddalar olish va ularning sanoatdagi ahamiyati.	4
23.	Sintetik antibiotiklar olishning zamonaviy usullari.	4
24.	Sun'iy vaktsinalar ishlab chiqarish va ularning tibbiyotdagi ahamiyati.	4
25.	Genetik jihatdan modifikatsiyalangan oqsil va fermentlar olish texnologiyasi.	4
26.	Immobilangan gidrolitik fermentlar va ularni oziq ovqat biotexnologiyasida qo'llanilishi.	4
Jami		90

Asosiy adabiyotlar	
1.	Андрусенко Светлана Федоровна. Общая и медицинская энзимология. Учебник.Кнорус, 2021.
2.	Плакунов В.К. Основы Энзимологии. Учебное пособие.Логос, 2002.
3.	С.Д.Варфоломеев.Химическая Энзимология.Учебник.Академия.2005
4.	Х.Биссангер.Практическая Энзимология.Учебник.Бином.Лаборатория знаний.2017.
5.	Шлейкин А.Г.,Скворцова Н.Н.Прикладная энзимология.Учебное пособие. Санкт – Петербург.Университет ИТМО, 2019.
6.	Пастернак Дж. Молекулярная биотехнология: принципы и применение. М.:Мир. 2002.
Qo'shimcha adabiyotlar	
1.	Mirziyoyev Sh.M.Inson parvarlik, ezunglik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent. "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. -36 bet
2.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi o'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. Toshkent. "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. -52 bet
3.	Mirziyoyev Sh.M. Birlashgan millatlar tashkiloti bosh assanbleyasi sessiyasida so'zlagan nutqini o'rghanish va keng jamoatchilik o'tasida targ'ib qilish. O'quv qo'llanma. Toshkent, "Ma'naviyat" NMIU, 2021 yil. -280 bet
4.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent. "O'zbekiston" nashriyoti. 2022 yil. -416 bet
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagи "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696-sonli Farmoni.
6.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagи "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadirlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-sonli qarori.
7.	Мирзарахметова Д.Т., Раҳимов М.М. «Ферментлар мухандислиги» фанидан амалий машғулотлар ўтказиш буйича услубий қўлланма. Тошкент: УзМУ. 2007.

8.	Дехканов Д.Б. Сравнение свойств растворимой и иммобилизованной инвертаз <i>Saccharomyces cerevisiae</i> в водно – органических средах. Номзодлик диссертация. Т. 2009.
9.	Райдер Е.Ю. Совершенствование технологии приготовления бренди на основе применения иммобилизованной эстеразы. Номзодлик диссертация. Т. 2011.
Axborot manbaalari	
1.	www.gov.uz -O'zbekiston Respublikasi hukumat portal.
2.	www.lex.uz -O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjalari Ma'lumotlari milliy bazasi
3.	www.Ziyonet.uz .
4.	www.veterinariya meditsinası.uz
5.	www.sea@mail.net21.ru
6.	www.veterinary@actavis.ru

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning moxiyati va mazmunini to'liq yorita olsa;
- fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymasa;
- fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-xuquqiy xujjalarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;
- **b) 4 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:**
- fanning moxiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymasa;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushingan bo'lsa;

- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirisida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konseptini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy xujjalarni o'zlashtirgan bo'lsa.
- **v) 3 baho olish uchun talabaning bilim darajasi quydagilarga javob berishi lozim:**
- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilsa;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
- **g) quyidagi hollarda talabaning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baxo bilan baholanishi mumkin:**
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

L4	Glikogenfosforilaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L5	Glyukozafosfatizomeraza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L6	Aldolaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L7	Triozofosfatizomeraza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L8	D-glitseraldegid-3fosfatdehidrogenaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L9	Fosfogelitserokinaza fermentini ajratish, tozalash va faolligini aniqlash.
L10	Qon katalazasiga va peroksidazasiga oid sifat reaksiysi.
L11	Mushak tarkibidagi katalazaga xos reaksiya. Pepsin fermentini qoramol(cho'chqa) me'dasidan oshqozon osti bezidan lipazali ajratib olish.
L12	Saxaraza fermenti preparatini achitqidan ajratib olish va faolligini aniqlash.
L13	Fermentlarga xos sifat reaksiyalari. Pepsinning fibringga ta'siri.
L14	Ureaza fermentini faolligini sinab ko'rish.
L15	Kartoshka shirasi tarkibidagi tironazani aniqlash.

Mustaqil ta'l'm (MT)

1.	Fao'l mikroorganizmlar shtammlarini olish usullari.	2
2.	Amilaza va glyukoizomeraza fermentining oziq – ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ahamiyati.	2
3.	Mikroorganizmlarning oziq – ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ahamiyati.	2
4.	Hayvonlar fermentlari.	2
5.	Mikroorganizmlar fermentlarining umumiyl xususiyatlari.	2
6.	Mikroorganizmlarning fermentativ lizisi.	2
7.	Hayvonlar xom – ashysosi tarkibini fermentlar yordamida gidrolizlash.	2
8.	Fermentli preparatlar	4
9.	Qishloq xo'jaligida ishlatiladigan fermentli oziqa preparatlari.	4
10.	Fermentlarni immobilizatsiya qilishning fizik usullari.	4
11.	Fermentlarni immobilizatsiya qilishning kimyoviy usullari	4
12.	Ferment produsentlarini suyuq oziqa muhitlarida o'stirish.	4
13.	Amilaza va proteaza fermentlarining ishlatilish sohalari.	4
14.	Glyukoza ishlab chiqarishda glukaizomeraza fermentidan foydalanish.	4
15.	Mikrob fermentlaridan tibbiyotda foydalanish.	4
16.	L, D-mentol olish va ularni ahamiyati.	4
17.	Turli xil biologik muhitlarda fermentativ reaksiyaning o'tish	4
18.	Immobilizatsiyalangan proteolitik fermentlar olish	4
19.	Pepsin olish va uning fiz- kimyoviy xususiyatlarini o'rganish.	4
20.	Immobilizatsiyalangan papain olish texnologik jarayoni.	4